

Література

1. Герасимчук В.А. Філософський роман ХХ століття. Специфіка тексту. К. Парапан, 2007.-392с.
2. Мельник В. П. Філософія. Наука. Техніка: Методолого- світоглядний аналіз [Текст]. В. П. Мельник. – Львів : Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010.
3. Райнов Богомил « Ранок дня не визначас» // Р.Богомил / Бар «Загублений якір» Повісті .Романи/ Упоряд.В.Грузин.- К.,1990.- 672 с.
4. Кроссер П. Діалектика воєнної техніки і її наслідки. Амстердам.1972. пер. з.англ..М, «Прогресс». 1975. (рос.).

УДК: 94 (477-25) «1909»

А. Кізлова, д-р іст. наук

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

ЗАХОДИ ДО 200-РІЧЧЯ ПОЛТАВСЬКОЇ БИТВИ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ «ПОЛТАВСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ»

A. Kizlova, Dr.

EVENTS FOR THE 200TH ANNIVERSARY OF THE BATTLE OF POLTAVA ON THE PAGES OF THE MAGAZINE «POLTAVA EPARCHIAL HERALD»

Російські імператори XVIII – початку ХХ ст. використовували річниці Полтавської битви у власних ідеологічних цілях, тобто для пропаганди ідей самодержавства (чим, зокрема обґрунтовано Рекомендації Експертної ради МКІП стосовно дотичних пам'ятників від 7 вересня 2022 р. [25]). Її 200-ліття в різних містах імперії відзначали по-різному. Основні й ретельно підготовлені урочистості відбулись у Полтаві й на полі битви 25–28 червня 1909 р. в присутності Миколи II та його найближчого оточення [4, с. 348–349, 353; 24, с. 405–410; 26, с. 415–416; 27, с. 430]. Полтавські події були зафільмовані [1; 6], висвітлювались і в періодиці, зокрема у виданнях «Гражданин», «Московские ведомости» наголошувалося на єднанні в цей час монарха з народом [4, с. 353]. В. Г. Короленко, який із 1900 р. постійно мешкав у Полтаві, написав до однієї з віденських газет статтю, в котрій назвав полтавське святкування не загальнонаціональним, а суто офіційним, наголосив, що чинному імператору далеко до величі Петра I, тож ніякі урочистості не додають йому авторитету [24, с. 405]. У газетах Галичини «Діло» і «Руслан» вийшли матеріали, сповнені обурення блюзнірським святкуванням у Полтаві «Сумних роковин» [8, с. 398].

Мета роботи – визначити основні тенденції у висвітленні заходів, приурочених до 200-річчя Полтавської битви, на сторінках головного православного видання Полтавщини «Полтавские епархиальные ведомости».

Програму заходів розмістили в офіційній частині журналу вже після їх завершення, в номері за 1 липня [7, с. 451–459]. В Полтаві оголошення з програмою урочистостей розвісили, наприклад, уже 10 червня [4, с. 351]. Можливо, завдяки іншим каналам інформування, редколегія «Епархиальных ведомостей» не вбачала в такій публікації нагальної потреби.

В офіційній частині номера за 10 липня наведено перелік святкових архієрейських богослужінь з зазначенням учасників, до якого включено хресні ходи, зокрема з шанованими іконами [2, с. 486–489].

В неофіційній частині того самого номера розміщено редакційну статтю «Юбилейные дни в Полтаве». В ній анонсовано: «Оставляя до слѣдующаго раза подробное описание юбилейныхъ торжествъ, отмѣтимъ пока лишь кратко важнѣйшіе

моменти перебування Государя Императора въ Полтавѣ» [29, с. 884]. Описано прибуття царського потяга до ставки біля Шведської могили 26 червня, коло присутніх [2, с. 486–489; 29, с. 884], зустріч імператора, богослужіння, бесіди та інші заходи на могилі з 26 по 28 червня [29, с. 885–890]. Відзначено, як цар під палючим сонцем оглядав війська, прибув до Полтави, які храми та богослужіння (в переліку богослужінь указівки місця, часу, головних дійових осіб за змістом збігаються з наведеним у офіційній частині [29, с. 885]), інші установи та заходи відвідав у місті й знову на могилі, що при цьому відбувалося, серед іншого уточнено, що хто подарував царю, описано вигляд нововідкритого пам'ятника Келіну [29, с. 885–890]. В описі богослужіння на могилі 26 червня підкреслено, як «Пѣль архіерейській хоръ. Прекрасное пѣніе его возбуждало религиозное настроение» [29, с. 885] і як посилювало урочистість моменту «Присутствие державнаго Самодержца и его усердная молитва на могилѣ жизнь положившихъ за Вѣру, Царя и Отечество [...], спасавшихъ Россію» [29, с. 885]. Докладніше охарактеризовано, як Микола II увечері 26 червня поза програмою на дві години завітав у «Народний бівуак», де перебували виборні від сільських громад із керівництвом. Там отримав від присутніх ікону св. свт. Миколая, а також із почтом «изволили обходить крестьянь, милостиво обращаясь къ нимъ съ подробными разспросами» [29, с. 887]. Підкреслено, яке «стройное» і «бодрое» було «рады стараться» військових для государя [29, с. 888]. Зазначено, скільки вінків від різних станів і закладів освіти поклали до нового пам'ятника після його освячення [29, с. 888], процитовано промову царя на урочистому сніданку, окреслено, від кого були запрошені представники. Підкреслено, що в кінці промови всі кричали «ура», співали народний гімн, що Микола II пив за здоров'я Полтавського корпусу, оглядав його, що населення міста заповнило вулиці й кричало «ура» [29, с. 889–890]. Підсумовано, що урочистості залишили радість від тісного спілкування з «обожаемымъ монархомъ» [29, с. 889–890]. Стаття досить стисла, тож, на відміну від «безкоштовної народної брошури» В. Богдановича, виданої 1909 р. в Санкт-Петербурзі, відступів про настрої натовпу, духовенства, війська, високопосадовців, підготовку міста [3] тут менше.

У номері за 20 липня є ще два матеріали, де побіжно згадуються урочистості. В промові архімандрита Варлаама до 200-річчя битви зазначено, що радість присутніх поглиблюється від можливості зустріти наживо царя, нащадка великого Петра, «подобящагося Петру въ неустанныхъ заботахъ и преобразованіи государства» [5, с. 883], що дуже важливі єднання з ним, почуття «беззавѣтной любви – къ нему, къ вѣрѣ и отчизнѣ» [5, с. 883]. Священик П. Чаленко, аналізуючи значення битви, дійшов висновку, що його сучасники не гідні предків періоду Петра I, що річниця має підштовхнути до пробудження «нашого національного самосознанія» [5, с. 883], тобто єднання в спільний російський народ.

В журналі до кінця 1909 р. так і не вийшло більше ніяких публікацій про урочистості, попри відкладання «до наступного разу».

Отже, в «Полтавских епархиальных ведомостей» розміщено, ймовірно, лише необхідний мінімум матеріалів, дотичних до перебігу ювілейних заходів. Акцент на ролі Миколи II помітний, однак дії особисто імператора описано стисло, в ході загальних подій. Привертає увагу розміщення офіційної програми урочистостей уже після того, як усе відбулося. Ймовірно, у виданні не визнавали ювілей достатньо «профільною» для церковного журналу темою, тож віддали можливість усебічно висвітлити події світським засобам масової інформації, або ж не всі цілковито поділяли захват від того, що відбувалося. Перспективним є уточнення мотивів редколегії.

Література

1. 200-летний юбилей Полтавского боя. 27–28 июня 1909. Производство фирмы А. А. Ханжонкова. 13 хв. 13 с. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Hf8u6qnZf8o>

*III Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ
КАТАСТРОФИ: історичні та психологічні наслідки»*

2. Архирейские служения. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 20 (10 июля). Ч. оф. 486–489.
3. Богданович Е. В. Царь на полтавских празднествах 26–27 июня 1909 г. СПб.: Голике и Вильборг, 1909. 48 с.
4. Болотина Н. Полтавская виктория в памяти потомков: торжества во второй половине XVIII – начале XX вв.. «Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав»: зб. матеріалів Міжн. н.-пр. конф. Харків: Толмачова, 2009. С. 345–355.
5. Варлаам, архим. Слово в день Полтавской победы. Произнесено в Полтавском Кафедральном Соборе 28 июня. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 20 (10 июля). Ч. неоф. С. 881–884.
6. Двухсотлетие Полтавской битвы. Съёмки [А. К. Ягельского]. Полтава, 27–28 июня 1909 года. 37 хв. 42 с. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=pDT1KePu1b0>
7. К 200-летию Полтавской битвы // *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 19 (1 июля). Ч. оф. 451–459.
8. Панькова С. 200-річчя Полтавського бою у висвітленні тогочасної української преси. *Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав: зб. матеріалів Міжн. н.-пр. конф. Харків: Толмачова, 2009. С. 392–404.*
9. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 21 (20 июля).
10. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 22–23 (1–10 августа).
11. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 24 (20 августа).
12. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 25 (1 сентября).
13. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 26 (10 сентября).
14. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 27 (20 сентября).
15. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 28 (1 октября).
16. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 29 (10 октября).
17. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 30 (20 октября).
18. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 31 (1 ноября).
19. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 32 (10 ноября).
20. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 33 (20 ноября).
21. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 34 (1 декабря).
22. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 35 (10 декабря).
23. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 36 (20 декабря).
24. Ревегук В. Святкування 200-річчя «Петрової перемоги» в Полтаві». *Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав: зб. матеріалів Міжн. н.-пр. конф. Харків: Толмачова, 2009. С. 405–411.*
25. Рекомендації Експертної ради Міністерства культури та інформаційної політики з питань подолання наслідків русифікації та тоталітаризму щодо російських імперських пам'ятників у Полтаві. 07.09.2022. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7680.html>
26. Сальнікова О. Історія створення та розвитку Державного історико-культурного заповідника «Поле Полтавської битви». *Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав: зб. матеріалів Міжн. н.-пр. конф. Харків: Толмачова, 2009. С. 415–421.*
27. Саранча В. Полтавська битва в офіційній культурі Російської імперії. *Полтавська битва 1709 року в історичній долі України, Росії, Швеції та інших держав: зб. матеріалів Міжн. н.-пр. конф. Харків: Толмачова, 2009. С. 422–431.*
28. Чаленко П. К Полтавским торжествам. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 20 (10 июля). Ч. неоф. С. 891–894.
29. Юбилейные дни в Полтаве. *Полтавские епархиальные ведомости*. 1909. № 20 (10 июля). Ч. неоф. С. 884–890.